

Au nom du Peuple! Frontul Național și democrația iliberală

■ SERGIU MIȘCOIU

[Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca]

Abstract

The categorical defeat of Marine Le Pen in the second round of the presidential election in France by Emmanuel Macron was applauded by many observers as evidence of the triumph of liberal democracy in front of nationalist populism. More than a fifth of the French in the first round and over one-third in the second round who voted for Le Pen were convinced of the merits of the anti-liberal positions embraced by the National Front candidate and wanted to try a radically alternative political way. The question we are raising here is whether the National Front is indeed a party of the illiberal democracy, and moreover, if it is the only relevant representative of this current in France.

Keywords

illiberal democracy; French politics; presidential elections; ideology; electoral strategy

Înfrângerea fără drept de apel a lui Marine Le Pen în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din Franța de către Emmanuel Macron a fost aplaudată de către numeroși observatori ca fiind o dovadă a triumfului democrației liberale în fața populismului naționalist. Cei peste o cincime din francezi, în turul întâi, și peste o treime, în turul doi, care au votat-o pe Le Pen au fost, pe semne, convingși de temeinicia pozițiilor anti-liberale îmbrățișate de candidații Frontului Național și au dorit să încerce o cale politică radical alternativă. Întrebarea pe care ne-o punem aici este dacă Frontul Național este, într-adevăr, un partid al democrației iliberale, și, mai mult, dacă este singurul reprezentant relevant al acestui curent în Franța.

Descrisă de către Fareed Zakaria în faimosul său articol din *Foreign Affairs* din 1997¹ și atent decortăată de Pierre Rosanvallon într-un amplu și sistematic volum apărut în 2000², democrația iliberală a devenit nu doar un subiect de cercetare în știința politică, nu doar un loc comun al jurnalismului politic, ci și un element important al referențialului oamenilor politici. Sensul utilizării acestei sintagme poate fi unul pozitiv, dacă

---

1 Fareed Zakaria, „The Rise of Illiberal Democracy” in *Foreign Affairs*, 76 (6), 1997, pp. 22-42.

2 Pierre Rosanvallon, *La démocratie inachevée. Histoire de la souveraineté du peuple de France*, Paris, Gallimard, 2000.

ne referim la Viktor Orban sau Jaroslaw Kaczynski, unul dintre primii lideri politici care s-au revendicat ca promotori ai curentului omonim, sau negativ, dacă luăm în considerare pozițiile unor Guy Verhofstadt sau Donald Tusk.

Cum poate fi însă definită, pe scurt, democrația iliberală? Este acea formă de organizare a comunității politice bazate pe reificarea majorității „populare”, omogene din punct de vedere etnic, cultural, religios, o majoritate înzestrată cu un „drept istoric” de fixa principiile și regulile de funcționare ale unui anumit stat, fără ca valorile, convingerile și opiniile alternative să își găsească vreun loc nu doar în cadrul sistemului de decizie, ci și în cadrul societal mai larg. Plecând de la o asemenea accepțiune a termenului și operaționalizând-o într-o analiză a spectrului politic francez contemporan, vom descoperi că o singură formațiune politică – Frontul Național (FN) – se încadrează întrutotul în limitele ideologice și strategice ale democrației iliberale. Pentru aceasta, înainte de a explora dimensiunile specifice ale democrației iliberale din programul și acțiunile FN, voi încerca să arăt, prin excludere, de ce niciunul din ceilalți actori politici majori nu se încadrează, cu totul, în această definiție. Pe lângă mișcarea Președintelui Macron, La République en Marche, care a asumat social-liberalismul aflându-se deci pe poziții radical opuse democrației iliberale, și Frontul Național, ceilalți competitori care au reușit să obțină peste cinci procente la alegerile din aprilie 2017 sunt Republicanii (dreapta), La France Insoumise (stânga radicală) și Partidul Socialist (stânga moderată). O parte din ceilalți candidați, deși probabil că s-ar încadra în curentul democrației iliberale – în special Debout la République (dreapta suveranistă), Lutte Ouvrière și Liga Comunistă Revoluționară (extrema stângă troțkistă) – nu au reușit să obțină scoruri semnificative³. În ceea ce privește Partidul Socialist și pe candidatul acestuia, Benoît Hamon, încadrarea în sfera democrației iliberale este, din start, exclusă, dat fiind caracterul clasic neo-mitterrandian, instituționalist, dar și ecologist și deschis multiculturalismului al platformei PS, platformă, care, de altfel, nu a reușit să convingă decât puțin peste 6% din alegători.

Ne rămân, astfel doar două blocuri politice însemnate care s-ar putea încadra în matrixul susținătorilor democrației iliberale. Să începem cu partidul dreptei, Les Républicains (LR), noul nume al Uniunii pentru o Mișcare Populară (UMP), care, la rândul său, provine din partidul fondat de Jacques Chirac în 1977, Adunarea pentru Republică (RPR), continuator istoric al mișcării gaulliste Uniunea Democraților Republicani (UDR)⁴. După pierderea alegerilor din 2012 de către Nicolas Sarkozy, LR se cufundă într-o bătălie internă profundă care a putut fi temporar înghețată prin reîntoarcerea lui Sarkozy la conducerea partidului, la finele anului 2015. În toamna anului 2016 însă, Sarkozy nu a reușit însă să câștige alegerile interne pentru desemnarea candidatului LR la Președinție, clasându-se doar pe locul al treilea, iar bătălia a fost tranșată într-un al doilea tur de scrutin în favoarea candidatului grupării conservatoare, François Fillon, care l-a învins pe reprezentantul facțiunii de centru-dreapta, fostul premier din anii 1990, Alain Juppé.

În virtutea campaniei din ce în ce mai axate la dreapta desfășurate de partidul neo-gaullist putem constata că există câteva elemente care ar plasa LR în rândul proponentilor democrației iliberale. Aceste elemente țin, în cvasi-totalitatea lor, de sfera societal-culturală, domeniu în care Fillon a adoptat un discurs care s-a apropiat de cel al Frontului Național. Regăsim în retorica LR din campania din 2017 tema omogenității și a culturii și civilizației franceze, după cum putem constata și că anti-islamismul a jucat un rol cheie în legitimarea politică a unei posturi din ce

³ Cu excepția candidatului Debout la République, Nicolas Dupont-Aignan, care a obținut 4, 6% din voturi și care a susținut-o pe Marine Le Pen în turul al doilea, pierzând astfel masiv susținerea colegilor și militanților săi care au fost în dezacord total cu strategia președintelui lor.

⁴ V. Jean-François Sirinelli (coord.), *Histoire des droites en France*, vol. 1, «Politique», Paris, Gallimard, 2006.

în ce mai radicale de dreapta⁵. Din punct de vedere strategic, această operațiune a vizat trei obiective: (1) mai întâi, diferențierea de Alain Juppé și de flancul centrist al LR și punerea acestuia în minoritate, o operațiune mai degrabă reușită; (2) apoi, acoperirea discursului extremei-drepte prin limitarea spațiului său de manevră, un obiectiv atins mai ales în pre-campanie (decembrie 2016, atunci când sondajele îl creditau pe Fillon cu 30% din voturi în primul tur); (3) în fine, de la mijlocul lunii ianuarie 2017, menținerea candidaturii la președinție, prin radicalizarea nucleului dur al electoratului catolic, provincial, mic-burghez, în condițiile în care numeroși lideri LR îi cereau retragerea ca urmare a celebrului scandal al joburilor fictive („Penelope-gate”)⁶. Tocmai în această ultimă etapă, Fillon multiplică referirile la islam, terorism, imigrație, unitatea națională și denunță „sistemul” care îl persecută tocmai întrucât este singurul decis să relanzeze Republica.

Cu toate acestea, LR nu poate fi calificată ca formațiune promotoare a democrației iliberale și aceasta datorită modelului socio-economic propus, un model care este bazat, în primul rând, pe individualism și pe libertatea deplină a actorilor pieței. Liberalismul economic nu este, în cazul lui Fillon, nu doar un neo-liberalism investițional, ci și un liberalism economic și social profund ancorat în viziunea conform căreia relansarea societății franceze trece prin diversificarea mediului economic, prin reechilibrarea polurilor de dezvoltare și prin liberalizarea reală a fluxurilor comerciale transnaționale. În plus, deși aduce critici Uniunii Europene din perspectiva laxismului securitar, LR respinge euroscepticismul și vizează consolidarea identitară a unei Europe economice printr-un pact al cărui motor principal ar trebui să fie axa de centru-dreapta reprezentată de Partidul Popular European. În fine, deși a deplâns în numeroase rânduri slaba reprezentare a păturilor populare în sistemul de decizie, LR nu a „decolat” niciodată de la ideea conform căreia corpurile intermediare, în varietatea și complexitatea lor, reprezintă componente centrale ale sistemului democratic francez. Pe scurt, LR s-a apropiat, pe alocuri în mod periculos de „idealul” democrației iliberale, dar nu a făcut un pas decisiv în acest sens⁷.

La France Insoumise (LFI), mișcarea stângii radicale conduse de Jean-Luc Mélenchon, prezintă o serie de caracteristici programatice de natură socio-economică care ne-ar permite să o încadrăm în categoria proponentilor democrației iliberale. LFI a apărut în urma reconfigurării Partidului Stângii (PdG), fondat de Mélenchon în urma părăsirii Partidului Socialist, după eșecul congresului de la Reims din 2008. Pentru alegerile din 2012, PdG a realizat o alianță politică (zbuțuită) cu Partidul Comunist, sub numele de Frontul de Stânga (FdG)⁸, iar Mélenchon a reușit să se claseze pe poziția a patra, cu 11% din voturi. În vederea alegerilor din 2017, LFI și-a lărgit baza politică și electorală, delimitându-se de influențele de „aparat” imprimare de alianța cu comuniștii și populând în special mediul online. Figura dinamică și populară a lui „Méluche” a permis deshiderea atât înspre clasele populare, cât și înspre mediul asociativ, iar surclasarea candidatului socialist, Benoît Hamon, la alegerile prezidențiale părea un obiectiv deja atins, adevăratul obiectiv (care s-a dovedit prea ambițios) fiind accesarea în turul al doilea al prezidențialelor, de

5 http://www.huffingtonpost.fr/2017/03/05/la-droite-toujours-dans-limpasse-apres-le-discours-de-fillon-au_a_21873760/

6 <http://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/affaire-penelope-fillon-les-demandes-de-retrait-du-candidat-se-multiplie-a-droite-03-02-2017-6651333.php>

7 Această atitudine se vedește în cadrul discursului de campanie de la Lille, din aprilie 2017: <https://www.youtube.com/watch?v=ogD2mQZiDpE>

8 Jean-Michel De Waele, Mathieu Vieira, « La famille de la gauche anticapitaliste en Europe occidentale, Une approche comparative (1989-2009) » in Jean-Michel De Waele, Daniel-Louis Seiler, *Les Partis de la gauche anticapitaliste en Europe*, Bruxelles, Economica, 2012.

preferință, împreună cu o Marine Le Pen care ar fi fost un adversar mult mai comod decât Emmanuel Macron sau François Fillon⁹.

Ce elemente ale democrației iliberale regăsim în cadrul programului LFI? În primul rând, mișcarea lui Mélenchon vizează egalizarea condițiilor socio-economice prin intermediul unor măsuri politice și administrative impuse de către instituțiile „regaliene” ale statului: reguli stricte privind dreptul muncii, în scopul revenirii masive la contractele pe durată nedeterminată, drepturi salariale extinse pentru angajați și penalizante pentru angajatori, sporirea rolului protector al sindicatelor, naționalizări, protecționism, interzicerea delocalizărilor, politici de anti-dumping social etc¹⁰. Pe scurt, iliberalismul programului LFI pare să fie susținut de stindardul luptei de clasă pe care mișcarea de stânga îl agită în permanență. Apoi, în planul politicii externe, principala măsură vădit iliberală ar fi distanțarea față de o Uniune Europeană calificată ca fiind „ultra-liberală”, părăsirea NATO și aderarea la Alianța Bolivariană, condusă de Bolivia, Venezuela, Cuba și Ecuador, și în cadrul căreia Iranul și Rusia au statut de membru-observator¹¹. Din punct de vedere strategic, aceste puncte programatice i-au permis lui Mélenchon să se distanțeze de candidații socialist (Hamon) și centrist (Macron) și să acopere extensiv flancul stâng (comuniști, socialiști de stânga, ecologiști de stânga, o bună parte din troțkiști și altermondialiști).

Deși include o serie de elemente importante ale discursului democrației iliberale, La France Insoumise nu poate fi calificată ca o mișcare în principal încadrabilă în această categorie, fiind mai degrabă un partid de stânga radicală cu accente justițialiste. Motivul principal al acestei neîncadrări este, de fapt, exact motivul opus neîncadrării LR în categoria susținătorilor democrației iliberale, și anume caracterul deschis și incluziv al comunității politice ideale proiectate de LFI. *Demosul* LFI este multicolor, fiind incluși, fără discriminare, nu doar cetățenii francezi (de orice origine, confesiune sau orientare sexuală), ci și rezidenții, refugiații și apatrizii¹². De altfel, preluând un vocabular neogramscian, LFI militează pentru extinderea frontierelor etice ale comunității și pentru acordarea extensivă a drepturilor civile și politice tuturor celor care îmbrățișează valorile Republicii¹³. În fine, LFI susține că această republică trebuie „orizontalizată”, prin democratizarea și responsabilizarea instituțiilor și prin introducerea unor garanții privind echilibrul dintre acestea și controlul lor democratic. Pe scurt, trebuie transformată într-o a Șasea Republică ce va fi, în sfârșit, consistentă cu idealurile revoluționare din 1789. LFI este, așadar, profund „liberală” în planul participării democratice la viața publică, deși este mai degrabă directivă și dirigistă în ceea ce privește implementarea măsurilor necesare introducerii echității socio-economice, ceea ce, în mod agregat, nu o califică drept o adeptă a democrației iliberale.

Frontul Național rămâne, prin urmare, singura formațiune politic relevantă susceptibilă să se încadreze în curentul democrației iliberale. În cele ce urmează, voi încerca să demonstrez de ce FN se încadrează în această categorie, decorticând elementele programatice și strategice ale mișcării lepeniste. O asemenea operațiune

9 <http://www.sudouest.fr/2017/04/12/sondage-la-cote-de-popularite-de-melenchon-grimpe-e-n-fleche-3359980-5209.php>

10 Pentru a înțelege bazele programului economic al lui Jean-Luc Mélenchon, vezi Jacques Généreux, *La déconomie. Quand l'empire de la bêtise dépasse celui de l'argent*, Paris, Seuil, 2016.

11 <http://www.20minutes.fr/elections/presidentielle/2049867-20170414-presidentielle-alliance-bolivarienne-laquelle-souhaite-adherer-melenchon>

12 <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20100117.OBS3877/melenchon-est-favorable-au-droit-de-vote-des-etrangers.html>

13 Andrew Linklater, *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*, Londra, Routledge, 2007, pp. 109-125.

nu poate avea loc fără o incursiune în evoluția mișcării de extremă dreapta, incursiune care ne va permite să înțelegem care sunt elementele pe care trebuie să le urmărim pentru a verifica încadrarea FN în curentul democrației iliberale.

Scurt istoric al Frontului Național

La începutul anilor 1970, pe fondul crizei economice mondiale și saturării creșterii Celor Treizeci de Ani Glorioși, unul din liderii grupusculelor de extremă dreapta, Jean-Marie Le Pen, reușește să le reunească pe acestea sub denumirea „Frontul Național pentru Unitatea Franceză” (FN), antamând o evoluție politică calificată ulterior ca fiind una spectaculoasă¹⁴. Începând cu 1983-84, FN reușește să impună la nivel național, câștigând sau obținând scoruri foarte bune într-o serie de scrutinuri locale sau legislative parțiale, ceea ce îl propulsează pe Le Pen ca lider politic de prim plan. Inițial, partidul este dominat de foștii colaboraționiști din perioada 1940-1944, de francezi nevoiți să revină forțat din Algeria după decolonizare („pieds-noirs”) și de diverși „intelectuali” rasiști, antisemiți, ultra-catolici și/ sau identitari. FN oscilează în anii 1980 în jurul a zece procente și urcă în anii 1990 către 15%, obținând rezultate bune mai ales la prezidențiale, însă nereușind să își constituie un grup parlamentar, datorită „cordonului sanitar” impus de celelalte partide, care se aliau împotriva candidaților frontiști¹⁵. Cel mai spectaculos rezultat al FN din această perioadă este calificarea lui Jean-Marie Le Pen în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 2002, cu 17% (urmată de înfrângerea seacă, cu 19%, în fața unui Jacques Chirac în jurul căruia au făcut bloc toate celelalte forțe politice).

Este însă și momentul de cotitură care marchează începutul radicalizării dreptei republicane sub conducerea lui Nicolas Sarkozy, care pune la cale o strategie de „sifonare” a electoratului Frontului Național, accentuând temele securitare și identitare. În consecință, FN intră într-o fază descendentă (2006-2011), fază care se încheie odată cu sfârșitul erei Jean-Marie și cu preluarea partidului de către fiica sa, Marine Le Pen.

Biografia ne prezintă o evoluție lentă și, la început, inconstantă, marcată de o desprindere progresivă de sub tutela tatălui său, care o preferase, inițial, pe sora ei, Marie-Caroline Le Pen, ca „moștenitoare” politică¹⁶. În 1999, atunci când a avut loc o mare criză în FN, generată de desprinderea a aproape jumătate din partid, care l-a urmat pe fostul vicepreședinte, Bruno Mégret, Marie-Caroline a părăsit corabia lepenistă, alături de soțul ei, care era un apropiat al lui Mégret. S-a creat un culoar liber pentru Marine, care a înțeles însă că ascensiunea sa va fi una lentă și va trebui să fie însoțită și de o demarcare progresivă față de virulența, ultra-autoritarismul și excesele extremiste ale tatălui său. Prin urmare, Marine Le Pen se înrădăcinează politic în Nord, în centrul fostului bazin minier, și vizează obținerea de mandate politice locale și regionale, făcând din localitatea Hénin-Beaumont (Pas-de-Calais) primul fief „marinist”. Începând cu 2008, în plină perioadă de prăbușire politică a FN, relațiile dintre ea și tatăl ei se deteriorează, cei doi având strategii și puncte de vedere diferite (Marine – mai moderată și mai favorabilă deschiderii partidului, Jean-Marie – la fel de virulent și de „sectar” ca odinioară). Cu toate acestea, fondatorul Frontului nu putea să lase partidul în afara familiei, așa că, în 2010, la retragerea sa din fruntea acestuia, îi acordă sprijin fiicei sale (deși îl ajută și pe Bruno

14 Michel Winock, *Nationalisme, antisémitisme et fascisme en France*, Seuil, 1982, pp. 157-185.

15 Sergiu Mișcoiu, *Le Front National et ses répercussions sur l'échiquier politique français 1972-2002*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2005.

16 Caroline Fourest, Fiammetta Venner, *Marine Le Pen démasquée*, Grasset, 2011.

Gollnisch, contra-candidatul lui Marine, provenit din vechea gardă, să obțină un scor relativ onorabil).

Odată instalată în fruntea FN, Marine Le Pen impune o strategie de „de-diabolizare”, eliminând o serie de lideri rasiști și antisemiți, orientându-se înspre atragerea unor militanți de dreapta nemulțumiți și deschizând partidul înspre tineri și înspre categoriile mai puțin ideologizate sau active politic până atunci¹⁷. Ea își consolidează rețelele, aduce oameni inclusiv din zona sindicală, elimină grupările extremiste și, speculând în mod abil criza generală a societății franceze, reușește să obțină aproape 18% la prezidențialele din 2012 și, apoi, să plaseze partidul pe locul II la municipalele din 2014 și pe primul loc, cu un sfert din voturile francezilor la europenele din același an și la regionalele din 2015. Pentru alegerile din 2017, sondajele de până la mijlocul lunii martie indicau că Marine Le Pen va câștiga primul tur, cu un scor de peste 25% din voturi, doar sondajele din ultima lună de campanie plasând-o pe locul al doilea, loc pe care, de altfel, avea să îl ocupe în realitate. Aceleași cercetări prognozau însă că, oricare ar fi fost configurația celui de-al tur de scrutin, Marine Le Pen avea să piardă, constatare care a avut o influență reală asupra deciziilor sale strategice din campania electorală¹⁸.

Programul Frontului Național – un manifest al democrației iliberale

Elementele centrale ale programului Frontul Național reprezintă o colecție de ingrediente ale democrației iliberale – opțiune explicit asumată de Marine Le Pen, care a opus în mod sistematic democrația (valorizată pozitiv, ca ideal al organizării socio-politice) liberalismului (înfierat ca sursa ideologică a răului)¹⁹. De altfel, în discursurile sale de politică generală, candidata FN a făcut din demantelarea „sistemului” care oprimă poporul și „amputează democrația” un obiectiv de prim plan. Acesta merge mână în mână cu „reeducarea națională” a poporului francez, afectat de îndoctrinarea liberală la care a fost supus de cei aflați la putere. Acest program poate fi analizat pe cele două dimensiuni principale – cea socio-economică și cea societal-culturală²⁰.

Din perspectivă socio-economică, programul FN vizează restaurarea independenței economice a Franței prin părăsirea zonei Euro (în urma unui referendum) și prin renegocierea tratatelor europene, reducerea șomajului prin instituirea principiului „preferinței naționale” la ocuparea locurilor de muncă și prin interzicerea delocalizărilor, revalorizarea pensiilor și salariilor mici – măsură finanțată prin impozitarea diferențiată a cetățenilor francezi și a celor străini, consituirea unui fond suveran alimentat prin impozitarea fluxurilor de capital și din confiscarea averilor dobândite ilicit, fond care să permită investiții în producțiile naționale prioritare, introducerea unor restricții severe în calea achiziției de întreprinderi și de alte mijloace de producție de către corporațiile internaționale. Întreaga filosofie a acestui program social și economic este una a democrației iliberale, în sensul că FN pretinde că principalele măsuri sunt luate la cererea poporului și că vor fi supuse validării prin referendum național, iar chintesența acestora vizează ieșirea

---

17 Sergiu Mișcoiu, « De l'antisémitisme foncier a la normalisation strategique. Le Front National à l'époque de Marine Le Pen » in *Goulag and Holocaust Studies*, nr. 1, 2012, pp. 190-200

18 <http://www.bfmtv.com/mediaplayer/video/sondage-elabe-marine-le-pen-battue-au-second-tour-916643.html>

19 Sergiu Mișcoiu, *Au pouvoir par le « Peuple » ! Le populisme saisi par la théorie du discours*, L'Harmattan, Paris, 2012, pp. 82-83.

20 *Programme de Marine Le Pen*, 2017. Extrasele și sintagmele comentate aici vor face trimitere la acest document programatic.

Franței de sub tutela „liberalismului globalist”, ideologie care a fost decisivă în „îngenunchierea” poporului francez și în „spolierea” acestuia de bunurile și valorile sale naționale.

În același timp, și programul societal și cultural al Frontului Național corespunde logicii democrației iliberale. Evoluțiile din ultimii șase ani au permis, desigur, cizelarea imaginii FN și renunțarea oficială la bagajul retoric ce cuprindea elemente rasiste, antisemite, ultra-catolice, precum și la referențialul istoric al extremei drepte (care, în vremea lui Jean-Marie Le Pen, mergea de la Joseph de Maistre la Philippe Pétain, trecând prin Maurice Barrès și Charles Maurras). De asemenea, strategia Frontului a devenit una diferită, fiind cooptate personalități care împărtășeau valori sensibil diferite de cele ale nucleului dur de extremă dreapta constituit inițial în anii 1970-1980²¹: republicani ultra-laiciști care fuseseră odinioară de stânga, sindicaliști dezabuzăți de dezindustrializare și delocalizări, funcționari de stat îngrijorați de disoluția autorității publice, profesori și animatori sociali din cartierele „sensibile” preocupați de dezvoltarea rapidă a comunitarismului și de blocarea integrării republicane ș.a.m.d.

Cu toate acestea, însă, forma de organizare propusă de FN rămâne comunitatea organică și omogenă, în cadrul căreia identitățile alternative nu doar că nu sunt admise, dar sunt și denunțate ca fiind de natură să amenințe unitatea națională. Anti-multiculturalismul proferat de FN relevă o aversiune profundă față de alteritate, în vreme ce retorica laicistă și anti-islamistă este fundamentată, de fapt, pe premisa identității catolice a Franței ca unic soclu istoric care legitimează comunitatea politică. În acest sens, este de remarcat faptul că FN prezintă un dublu discurs – ultra-laicist pentru publicul mai puțin religios și mai preocupat de combaterea expansiunii islamului și unul național-catolic, destinat votanților practicanți, al cărui porta-voce este deputata Marion Maréchal Le Pen, cea mai tânără și dinamică membră a familiei frontiste²².

Programul Frontului Național cuprinde reintroducerea afișării permanente și a celebrării obligatorii a simbolurilor naționale, oprirea imigrației și expulzarea tuturor delincvenților aflați în situație iregulară pe teritoriul Franței, reînțoarcerea la dreptul sângelui, care ar face dobândirea cetățeniei franceze mult mai dificilă, părăsirea spațiului Schengen, reorientarea sistemului de educație înspre valorile și reperele naționale și limitarea programelor de mobilitate internațională pentru elevi și studenți, reintroducerea (cel puțin parțială) a serviciului militar obligatoriu, consolidarea aparatului polițienesc și a capacității acestuia de acțiune și control etc. Întrucât obiectivul principal al FN a fost acela de a se poziționa ca principal apărător al valorilor naționale împotriva „opresiunii islamiste”, programul frontist conține, în mod aparent paradoxal, măsuri referitoare la garantarea și apărarea libertăților publice și individuale, spre pildă, apărarea drepturilor femeii împotriva abuzurilor fundamentate religios. Însă aceste intenții programatice nu pot fi privite decât ca o parte a strategiei de de-diabolizare a FN și vizează legitimarea mișcării lui Marine Le Pen ca partid modern și republican.

Esența iliberală este prezentă și mai vizibil în luările de poziție și discursul lui Marine Le Pen și, mai ales, a locotenenților acesteia. Amalgamurile frecvente între musulmani, refugiați și teroriști, între comunitarism și islamism, între Uniunea Europeană și pierderea identității naționale, între laxismul securitar și „proliferarea” drepturilor omului, între disoluția autorității și „complotul” elitelor euro-mon-dialiste reprezintă, dincolo de program, chintesența unei viziuni maniheiste asupra

21 Marine Le Pen și-a explicat strategia încă înainte de a prelua Frontul Național: *A contre flots*, Paris, Granchet, 2011.

22 http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/08/07/face-nord-et-face-sud-les-deux-electo-rats-du-fn_3458468_823448.html

a lumii, o viziune conform căreia antidotul la societatea deschisă și permeabilă nu poate fi decât o societate a „democrației” iliberale²³.

Concluzii

Au nom du Peuple!, un slogan de campanie prezidențială care fixează linia politică a Frontului Național, și anume revendicarea, în numele unui popor definit în termeni esențialiști, a unei legitimități politice „naturale” și asociate mandatului de a „curăța sistemul” de „elitele liberaloide” care l-au „subjugat”. Analizat din această perspectivă, FN este singura mișcare politică de anvergură care susține aproape în totalitate componentele ideologice ce corespund ideal-tipului democrației iliberale, atât în plan socio-economic, cât și din perspectivă socială și culturală.

Mai mult, Frontul Național și-a asumat în mod deschis apartenența la o familie internațională a populștilor anti-liberali, cultivând relații strânse cu Vladimir Putin și cu cercurile apropiate Kremlinului care, de altfel, au și creditat în mod avantajos partidul lepenist, cu Viktor Orban, cu Donald Trump, și, desigur, cu olandezul Geert Wilders, cu austriacul Heinz-Christian Strache, cu flamandul Tom van Grieken și cu italianul Umberto Bossi (constituitnd, de altfel, împreună cu formațiunile ultimilor patru, un grup politic în Parlamentul European). Aceste căutări de legitimare internațională se înscriu în încercarea lui Marine Le Pen de a-și credibiliza discursul și poziția pe plan intern, dobândind un statut de lider capabil să frecventeze de la egal la egal șefi de state și de guverne ale căror idei și valori sunt similare cu cele ale Frontului Național.

Democrația iliberală devine, astfel, un fenomen internațional, între formațiunile care se revendică de la această postură ideologică existând acțiuni de coordonare punctuală, colaborări episodice sau, în unele cazuri, alianțe pe termen lung. Prin poziția pe care o ocupă și care îl individualizează (însă, îl și izolează) în peisajul politic hexagonal, Frontul Național este singura formațiune franceză importantă care își asumă obiectivul instituirii unei democrației iliberale și, de asemenea, o voce importantă a acestui curent la scară europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. Jean-Michel De Waele, Mathieu Vieira, «La famille de la gauche anticapitaliste en Europe occidentale, Une approche comparative (1989-2009)» in Jean-Michel De Waele, Daniel-Louis Seiler, *Les Partis de la gauche anticapitaliste en Europe*, Bruxelles, Economica, 2012.
2. Caroline Fourest, Fiammetta Venner, *Marine Le Pen démasquée*, Grasset, 2011.
3. Jacques Généreux, *La déconomie. Quand l'empire de la bêtise dépasse celui de l'argent*, Paris, Seuil, 2016.
4. Andrew Linklater, *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*, Londra, Routledge, 2007, pp. 109-125.
5. Sergiu Mișcoiu, «De l'antisémitisme foncier a la normalisation strategique. Le Front National à l'époque de Marine Le Pen» in *Goulag and Holocaust Studies*, nr. 1, 2012, pp. 190-200.
6. Sergiu Mișcoiu, *Au pouvoir par le «Peuple»! Le populisme saisi par la théorie du discours*, L'Harmattan, Paris, 2012, pp. 82-83.
7. Sergiu Mișcoiu, *Le Front National et ses répercussions sur l'échiquier politique français 1972-2002*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2005.

---

23 <https://www.marine2017.fr/thematique/discours/>

8. Pierre Rosanvallon, *La démocratie inachevée. Histoire de la souveraineté du peuple de France*, Paris, Gallimard, 2000.
9. V. Jean-François Sirinelli (coord.), *Histoire des droites en France*, vol. 1, «Politique», Paris, Gallimard, 2006.
10. Michel Winock, *Nationalisme, antisémitisme et fascisme en France*, Seuil, 1982, pp. 157-185.
11. Fareed Zakaria, „The Rise of Illiberal Democracy” in *Foreign Affairs*, 76 (6), 1997, pp. 22-42.

Surse online

1. http://www.huffingtonpost.fr/2017/03/05/la-droite-toujours-dans-limpasse-apres-le-discours-de-fillon-au_a_21873760/
2. <http://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/affaire-penelope-fillon-les-demands-de-retrait-du-candidat-se-multiplie-a-droite-03-02-2017-6651333.php>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=ogD2mQZiDpE>
4. <http://www.sudouest.fr/2017/04/12/sondage-la-cote-de-popularite-de-melenchon-grimpe-en-fleche-3359980-5209.php>
5. <http://www.20minutes.fr/elections/presidentielle/2049867-20170414-presidentielle-alliance-bolivarienne-laquelle-souhaite-adherer-melenchon>
6. <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20100117.OBS3877/melenchon-est-favorable-au-droit-de-vote-des-etrangers.html>
7. <http://www.bfmtv.com/mediaplayer/video/sondage-elabe-marine-le-pen-battue-au-second-tour-916643.html>
8. http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/08/07/face-nord-et-face-sud-les-deux-electorats-du-fn_3458468_823448.html
9. <https://www.marine2017.fr/thematique/discours/>